

Ölümün Hatırlattıkları ve Ötesi

İnsanoğlu, ölmek için var olur, dirilmek için ölür ve ebediyeti duyup yaşamak için de dirilir. Bir bir gelir bu dünyaya.. bir bir yürür herkes bu upuzun hayat yolunda.. onca müştereklere rağmen herkes kendi kaderiyle oturur-kalkar.. kendi kaderini yaşar ve programlandığı çerçevede, daha sonra bir başka hayatı duyup yaşamak için arkasına bakmadan yürür ebediyete.

Evet insan, dünyaya daha ilk adımını attığı andan itibaren, onun için geriye sayma başlamış demektir. Hatta embriyolojik sürecin mebdai, bir mânâda onun için sonun başlangıcı sayılabilir. Çocukluk, gençlik, olgunluk ve yaşlılık dönemleri bu vetirede sadece birer konaktırlar. İnsan nasibi ölçüsünde ya bu konakların hepsine uğrar ve bir süre misafir olur veya yürüyen bir trenden dışarıya atılıyor gibi, ümit edilen menzile ulaşılmadan, herhangi bir meçhul noktada, kendisine cebrî bir çıkış verilir ve onun için dünya ile alâkalı her şey biter. Her gün bu kabil hâdiselerle, duyguları delik deşik ve düşünceleri allak-bullak yolculuklarını devam ettirenler ise, son durak mülâhazası veya gerçekten O'na yaklaştıklarından ötürü, sürekli ense köklerinde yokluğun sopsoğuk elinin dolaştığını sanır, onun rengiyle sararır, her an sürpriz bir bitişin şokuyla tir tir titrer, hazan yemiş yapraklar gibi sarsılır ve her zaman kendilerini amansız bir çözümlüşün pençesinde hissederek.. ederler de, günler, haftalar, aylar ve yıllar ilerledikçe, daha bir artan hafakanlarla kıvrım kıvrım kıvrınır, işittikleri her seste ölüm ağıtlarından nağmeler dinler ve ruhlarındaki cehennem zakkumunu besleyen esintiler ölçüsünde, her gün birkaç defa ölür ölür dirilirler.

Mevsim dönüp de hayatın sonbaharı gelip çatinca, âdetâ her şey ve herkes tarafından terkedildiklerini hissederek.. bütün varlığın kendilerine arka çevirip onları yalnızlığa attığını sanır.. dört bir yanın poyrazla inlediğini duyar gibi olur ve hazanla sararıp düşen her yaprakta kendi makûs kaderlerinin yazılarını okur.. çılgınlıklarını dinler, inkisarla iki büklüm olur.. buruklaşır.. ve hele ötelere inançları da yoksa, ruhlarının alacakaranlığında hayatlarının gurûp sonrasını tahayyülle sürekli yutkunur ve ölüm terleri dökerler.

Artık, ne çevrelerinde neş'yle köpüren hayat, ne varlığın rengârenk güzellikleri, ne kuş cıvıltıları, ne ırmak çağılıtları, ne koyun-kuzu meleyişleri, ne de tabiat meşherinin o temâşâsına doyulmayan manzaraları onlara hiçbir şey ifade etmez.. etmez ve onlara göre artık her ses bir ölüm ağıtı.. her güzel manzara plastize bir hüzün paketi.. her doğum, bir ölüm referansı ve doğumlar ölümlere emanet.. her sevinç de bir aldanmışlık ve teselli mırıltısıdır. Bunların iç dünyalarında elemeleri elemeler kovalar, kâbuslu rüyalarda olduğu gibi gönülleri ve dilleri sürekli korkulara takılır, "kem-küm" eder. Her zaman bakışları bulanık, başları dumanlı, yaklaşan sonun şokuyla hezeyandan hezeyana sürüklenir ve daha mezara girmeden hep kabrin sadeleşmiş kemikleri arasında yılanlarla-çıyanlarla âdetâ saklambaç oynarlar. Yer yer burunlarının yokluğa değdiğini ve ufalanıp toz-toprak haline geldiklerini hissederek ve her biri ayrı ayrı kendi kaderinin ağında "Keşke anam beni doğurmasaydı!" der, inler.

Gönüllerini imanla donatmış ve kalblerinin balansını ötelere göre ayarlamış "İman hem nurdur, hem kuvvettir, hakikî imanı elde eden adam kâinata meydan okuyabilir." duygu ve düşüncesiyle tam bir metafizik gerilim içinde bulunanlara gelince; onlar, çocukluklarını bir zevk zemzemesi içinde duyar ve her zaman var olma şevkiyle haykırır.. gençliklerini Yusuf gibi birer iffet ve irade kahramanı olarak disiplinlerle geçirir.. olgunluk çağlarını arkadan gelenlere örnek olabilecek davranışlarla süsler ve yollardaki reflektörler gibi sürekli düz yolda yürümenin lâzım geldiğini vurgular.. yaşlılık dönemlerini de "ulü'l-azmâne" bir kararlılık, ciddiyet içinde ve nebîleri hatırlatan bir itminanla, Cennet koridorlarında seyahat ediyormuşçasına inançla, azimle ve ümitle sürdürürler.

Başkalarının kaybetme hezeyanlarıyla çıldırıp durduğu, en amansız gibi görünen demlerde, onlar, her zaman imanlarının, ümitlerinin meyvelerini devşirir ve bütün hassasiyetleriyle burada var olmanın, ötede de ebedî kalmanın neşvesini duyar ve âdetâ ömürlerini bir şiir, bir hayal ikliminde yüzüyor gibi geçirirler. Öyle ki, Allah'a ve ötelere imanın herhangi bir faslı, herhangi bir ifadesi karşısında, sihirli balonlarla, fezanın sonsuzluğunda ötelere yürüyor gibi ruh-efzâ bir seyahat yaptıklarını sanırlar. Kendini duygularının, düşüncelerinin büyüme ölçüsünde her inançlı ruh, şöyle ya da böyle cismaniyetten uzaklaşıyor ve ruhanîliğin enginliklerine açılıyor gibi olur ve ötelere tasavvurları aşkın bütün romantizmini birden duyar.

Evet, her imanlı gönül, varlığın, her zaman güzelliklerini temâşâ ettiğimiz şu esrarlı meşherinde ne harikalara, ne harikalara şahit olur!. Ne büyümlü sesler duyar!. Ne aşkın şeylerle yüz yüze gelir!. Gelir de yol boyu, kendisini selamlayan nice güzelliklerden iltifat görür.. nice ses hevenkleriyle büyülenir, kendinden geçer ve âdetâ rüyalarda olduğu gibi, her gördüğü, her duyduğu, her düşündüğü şeye çarçabuk ulaşır ve kendini sürekli bir zevk çağlayanı içinde hisseder.. hisseder ve ömrünün bitmesini kat'iyen istemez.. dünyaperest ruhlar gibi değil; varlığın tenteneli perdesinin arkasındaki hakikî güzelliklere, Güzeller Güzeli'nin cemalinin değişik dalga boyundaki tecellilerine vurgun olduğundan dolayı ömrünün bitmesini istemez.

Daha doğrusu bunlar, ötekilerin, o dünyalarını karartan ruhlarındaki Cehennem zakkumuna bedel kalblerindeki iman çekirdeği sayesinde kendilerini her zaman, âhret âlemi ve onun zevkle tüllenen manzaraları ile yüz yüze, Cennet ve onun Hakk'ı temâşâyâ açık yamaçlarında tenezzühde sanır ve bir bakıma, fiziği-metafiziği, dünyayı-ukbayı, ruhu-bedeni bir bütün hâlinde duyar ve yaşarlar.

Gün gelip de ötelere perde aralayınca, düşüncedeki Cehennem tohumu, kapkaranlık bir kâbus gibi her yanda kendisini hissettirir.. mağmalar gibi köpürür ruhlara korkular salar.. bir sis, bir duman gibi bütün ufukları kaplar.. azap olur canları yakar.. musibet olur sağanak sağanak yağar.. ve tabîî gönüllerdeki tûba-i Cennet çekirdeği de dal-budak salar.. bağrında göğeri geliştiği gönüllere tebessümler yağdırır, revh u reyhanla tülленir.. yapraklarına tutunanları sırlı asansörler gibi huzura, emniyete, rıdvana ve ebediyete taşır.. Cennetle buluşturur, Hak Cemali'nin temâşâ edildiği ufka ulaştırır. Hâsılı her iki zümre de sînelerinde taşıdıkları çekirdek ve tohumun inkişafıyla vicdanlarında icmâlen duydukları şeyleri, tafsilen ve fiilen görüp-yaşayacakları ayrı bir buuda intikâl eder de her şeyi ayan-beyan görmeye başlarlar:

Evet, hele "Sûra üfürüldü mü, işte o gün çok çetin bir gündür; (bilhassa) kâfire (hiç de) kolay değildir." (Müddesir, 8-10) Ya o "Göklerin yarılıp parçalandığı, cehennem köpürüp alevlendiği ve Cennetin yaklaştırıldığı an, her nefis, dünyada ne hazırlayıp oraya sunduğunu (mutlaka) bilecektir." (Tekvir, 11-14)

"(İşte) O gün kişi kardeşinden, anasından, babasından, eşinden ve oğullarından kaçır (kaçır; çünkü) o gün herkesin, başından aşkın bir işi var.. yüzler vardır o gün parıl parıl, gökçek ve sevinçle mütebessim.. yüzler de vardır, karanlık ve toz-toprak bürümüş, işte onlar kâfirler ve mücrimlerdir." (Abese, 34-42)

"Şüphesiz kâfirler için zincirler, bukağılar ve çılgın alevler hazırladık. İyilikle oturup kalkanlara (gelince, onlar) kadehlerle kâfûr karışımı (kevserler) içerler." (İnsan, 4-5)

Arzın darmadağın olup, yıldızların bağı kopmuş tesbih taneleri gibi sağa-sola savrulduğu o dehşetli gün, dimağlardaki Cehennem tohumu ve gönüllerdeki Cennet çekirdeğinin ayrı bir inkişaf faslıdır: Evet bir yanda: "Hayır hayır! Yer çarpılıp paramparça olduğu, meleklerin saf saf (olup durduğu) ve cehennem getirildiği o gün (evet işte o gün) insan her şeyi anlar (anlar ama) onun için (artık anlamanın) ne yararı var ki? (O) keşke bu hayatım için (bir şeyler hazırlayıp) gönderebilseydim, der.. artık O'nun azabı gibi kimse azap edemez ve O'nun gibi kimse zincire vuramaz." (Fecr, 21-26) Ürperten bir tablo; diğer yanda da: "Ey itminan içindeki nefis! O senden, sen de O'ndan râzı olduğun hâlde dön Rabbine! (Dön) kullarım arasına katıl ve Cennetime gir!" (Fecr, 27-30)

Nimetlerin bayıltan güzellikleri, musibetlerin ürperten çirkinlikleri ve yol boyu, tûba-i Cennetin üfûl üfûl esintileri, cehennem zakkumunun da sam yeli gibi iliklere işleyişi hissedilir: "O gün nice yüzler ışıltı ışıltı ışıltı ve Rabbi'ne bakar; nice yüzler de vardır ki, ekşir, asıklaşır ve belinin kemiklerinin kırılacağını sanır; (sanır ve iki büküm olur)." (Kıyame, 22-25) İkincilere: "Haydi yalanladığınız şeye doğru yürüyün! Yürüyün, gölgesi olmayan ve alevden korumayan uç buudlu (katmerli) cehennem karanlığına! O karanlık, ulu ağaçlar gibi kıvılcımlar salar. O (kıvılcımlar) kalın organlar gibidirler. O gün Hakk'ı yalanlayanların vay hâline!" (Mürselat, 29-34) Birincilere de âdetâ tebrikler yağdırılır ve:

"Şüphesiz müttakiler gölgeler (altında), çeşmelerin yanında ve iştihalarının çektiği meyvelerin başındadırlar. (Onlar) amellerinizin mükâfatı olarak afiyetle yeyin, için!. İşte biz iyilik edenlere böyle karşılık veririz." (Mürselat, 41-44) müjdeleriyle karşılanırlar.

Evet "Vadedilen (o büyük) hakikat gelip çatınca, küfredenlerin bakışları donakalır. 'Vah bize! Biz bundan gâfilmişiz; daha doğrusu biz zâlimlerin ta kendisiymişiz.' (derler ve onlara) siz ve Allah'tan başka bütün taptıklarınız cehennemden yakıtıdır ve oraya döküleceksiniz denir." (Enbiya, 97-98) "Kendilerine tarafımızdan saadet vadedilenler ise, işte onlar, cehennemden uzaklaştırılmışlardır. (Öyleki) cehennemden hışırtısını bile duymazlar. Onlar, canlarının istediği nimetler içinde ebedîdirler. En büyük korku bile onları tasalandırmaz.. ve melekler onları: 'İşte bu, size vadedilen sizin gününüzdür.' (muştularıyla) karşılarlar." (Enbiya, 101-103)

Müttakiler, bir de kitaplarını sağdan alma sevinciyle coşar, neş'e çılgınlıkları atar ve şükranla iki büklüm olurlar: "Kitabı sağdan verilen: 'İşte alın, okuyun bu kitabı! (Zaten) ben böyle bir hesapla karşılaşacağıma inanıyordum.' der. Ve artık o, hoşnut olacağı bir yaşayış içinde, (meyvelerin) salkımları (burnunun dibine) kadar yaklaşmış Cennettedir. Ve onlara: Geçmişte yaptığınız amellere karşılık, afiyetle yeyin, için, denir. Kitabı soldan verilenler ise: 'Âh keşke, bana bu kitap verilmeseydi! Keşke hesap nedir bilmeseydim!. Ve keşke ölüm işimi bitirmiş olsaydı! Malım hiçbir işe yaramadı. Güç ve hâkimiyetim yok olup gitti." (Hâkka, 19-29) der hasretle inler.

Artık "Mücrimler, şaşkınlık ve azap içindedirler. O gün (onlar) yüzükoyun sürüm sürüm ateşte sürüklenirler; (sürüklenirler de onlara): 'Tadin ateşle teması!' denir." (Kamer, 47-48) "Müttakilere (gelince) cennetlerde, ırmakların başında, Kudreti Sonsuz Melik'in nezdinde, sıdk makamında (bire yâd-ı cemil)dirler." (Kamer, 54-55)

Bir yandan gözlerin görmediği, kulakların işitmediği nimetlerin sağanak sağanak yağması, diğer yandan da cehennemden gayızla gürleyip öfkeyle köpürmesi ve mazhariyetlerine imrenilecek, istihkaklarından ürperilecek insanlarla her şey ebediyete akar durur: "Takvâ erbabına geleceğin en güzeli vardır: Adn cennetleri, ardına kadar kapıları açılmış, (onlar da, bu cennetler içinde) tahtlara yaslanmış olarak (çeşit çeşit) meyveler ve içecekler isterler. Yanlarında da, gözleri eşlerinin üzerinde, dilberler vardır." (Sâd, 49-52) "(Orada) azgınlara da en kötü bir azap (söz konusudur): Gider cehenneme yaslanır; o ne kötü bir istirahat dōşeğidir! Tadıp duymaları için (onlara) kaynar bir su ve bir de irin (verilir), bu türden daha çift çift azablar..." (Sâd, 55-58)

Kimileri ferih fahûrdur. Değişik mazhariyet ve iltifat sağanakları karşısında; kimileri de buruk, ekşi ve hezeyan içindedirler: "Defterini sağdan alanlara gelince, nereden bileceksin ki, (o büyük mazhariyeti)? Onlar dikensiz sedir ağaçları, salkım salkım muzlar arasında ve upuzun gölgeler altında çağlayıp duran ırmakların başındadırlar." (Vâkıa, 27-31) "Kitabını soldan alanlara gelince, nereden bileceksin ki (o korkunç mahrumiyeti)? Onlar iliklerine kadar işleyen kaynar bir su içinde, serinlik ve rahat vadetmeyen kapkara bir dumanın gölgesinde (bekler dururlar); zira onlar dünyada, şımarıklık içinde, günahlarda hep ısrarlı idiler." (Vâkıa, 41-45)

"(Artık) o gün, cennetliklerin ebedî kalacakları yer en hayırlı bir yer, dinlenecekleri makam da en güzel bir makamdır." (Furkan, 24) Gönüllere akan zevkleri yudumlar ve kendi kendilerine: "Bizden üzüntüyü gideren Allah'a hamdolsun! Şüphesiz bizim Rabbimiz, günahları bağışlayan ve şükürlere de karşılık verendir. O'dur ki, bizi böyle bir makama yerleştirdi.. bir makam ki, (insana) ne yorgunluk ârız olur ne de usanç gelir." (Fatır, 34-35)

Sızıntı, Ocak 1997, Cilt 18, Sayı 216

Sıra bize de gelecek!..

Soru: Bazı sofilerin râbîta-ı mevt düşüncesi ile Bediüzzaman'ın râbîta-ı mevt anlayışı arasında nasıl bir fark vardır? Dünyanın cazibedar güzellikleri karşısında aldanmama vesilelerinden biri olan ölümü ve ötesini tefekkür etme konusunda hangi hususlara dikkat edilmelidir?

İslâm'ın koruyucu zırhı hükmünde olan ve dinin ayakta durabilmesi için insanlar arasında daima canlı tutulması gereken "müeyyidât" dediğimiz esaslar vardır. Bu esasların birincisi, "emr-i bi'lma'ruf nehy-i ani'l'münker"dir; yani, sürekli iyiliği emretmek ve kötülükten alıkoymaktır. Başka bir ifade ile, emr-i bi'lma'ruf nehy-i ani'l'münker, Kur'an ve sünnete uygun düşen söz, amel ve davranışları öğütlemek; haram ve günahlardan, Allah'ın razı olmadığı ifade, fiil ve tavırlardan da sakındırmaktır.

Müeyyidâtın çok önemli diğer bir yanını da "rekâik" teşkil eder. İmanı kuvvetlendiren, güzel ahlâka teşvik eden, kalbde Allah sevgisini ve rikkati arttıran, gönlü yumuşatan ve gözün yaşarmasına vesile olan, öldükten sonra dirilme, insanın Cenâb-ı Hak'la münasebeti ve zühd mülâhazasıyla ilgili konulara "rekâik" denir.

Selef-i salihîn efendilerimiz rekâikle meşgul olmayı hayatlarının bir parçası haline getirmiş; "Kitab'uz-Zühd ve'r-Rekâik" adlı eserler yazmış; hadis mecmualarında ya da diğer kitaplarında "rikâk" başlığı altında ölüm ve ötesiyle alâkalı mevzulara, Peygamber Efendimiz'in (sallallahü aleyhi ve sellem), Ashâb-ı kirâmın ve Tâbiîn'in ibâdet, zühd, tevekkül, tevazu ve kanâata dâir söz ve tavsiyelerine yer vermişlerdir. İnsanın ölüm meleğiyle karşılaştığı andaki durumu, can verme sırasındaki hali, defnedilmesi, kabir azabı, berzah hayatı, mahşer, hesap, mizan, sırat, Cennet ve Cehennem gibi safhalar üzerinde uzun uzun durmuşlardır. Bununla beraber, rekâik arasında en fazla râbîta-ı mevt konusuna değinmiş ve ahiret için azık edinmenin lüzumuna dikkat çekmişlerdir.

Râbita-ı Mevt

Râbita; iki şey arasındaki bağ, bağlılık, irtibat, alâka ve münâsebet manalarına gelmektedir. Mevt ise, ölüm demektir. Öyleyse, "râbita-i mevt" tabiri, ölümü sürekli hatırdaki tutmayı, bir ayağı öbür aleme atmışçasına ötelere irtibat halinde bulunmayı, bu dünyanın bir misafirhane olduğunu düşünerek ebedî saadeti kazanma gayretiyle yaşamayı ve tûl-i emelden kurtularak büyük bir alâka ile ahiretin yamaçlarına yönelmeyi ifade etmektedir.

Kur'an-ı Kerim hemen her münasebetle ölümü ve ölüm ötesini hatırlatmakta; "Her nefis ölümü tadıcıdır" (Âl-i İmrân, 3/185); "Senden önce hiçbir insana dünyada ebedî hayat nasip etmedik. Sanki sen ölsen, onlar ebedî mi kalacaklar! Hayır, her nefis bilerek veya bilmeyerek ölümü tadıp-durmaktadır. Biz, sizi bazen şerle, bazen de hayırla imtihan ederiz. Sonunda Bizim huzurumuza getirilirsiniz." (Enbiyâ, 21/34); "Yeryüzünde bulunan her varlık fânîdir" (Rahmân, 55/26). "Hiç şüphe yok ki sen de öleceksin, onlar da ölecekler. Sonra da büyük duruşmanın olacağı kıyamet gününde Rabbinizin huzurunda birbirinizle dâvalaşacaksınız." (Zümer Sûresi, 39/30) gibi ayet-i kerimelerle dünyanın geçiciliğini, büyük bir mahkemenin insanları beklediğini ve ahiret hayatının ebedî oluşunu vurgulamaktadır.

Peygamber Efendimiz (aleyhi ekmelü't-tehâyâ) da "Ölümü ve öldükten sonra kemiklerin ve cesedin çürümesini hatırlayın. Ahiret hayatını isteyen dünya hayatının süsünü terk eder" buyurmuş; "Lezzetleri tahrip edip acılaştırın ölümü çok anın." diyerek râbita-ı mevt tavsiyesinde bulunmuştur.

Hak dostları, Cenâb-ı Hakk'a vasıl olmak ve dünyanın mânevî tehlikelerinden kurtularak ebedî saadeti temin etmek için, bir taraftan çilelerle ve riyazetlerle nefis-i emmârenin öldürülmesine çalışmışlar; diğer taraftan da, bu dünyada fânî birer misafir olduklarını düşünerek ahiret azığı edinmeye gayret göstermişlerdir. Her zaman insanlara ölüm hakikatini hatırlatmış ve sürekli râbita-ı mevt dersi vermişlerdir. Öyle ki, kısa bir süreliğine de olsa onlarla oturup kalkan herkesin gönlüne ötelere buğusu düşmüş; onları dinleyenler sık sık,

Bindirirler cansız ata, indirirler zulmete;
Ne ana var, ne ata, örtüp pinhân ederler.
Ne kavim var, ne kardeş, ne eşin var, ne yoldaş,
Mezarına bir çift taş, diker nişan ederler.

şeklinde Yunusça sözler duymuşlardır. O atmosferde hep berzah, haşir, mahşer ve mizan manzaraları dinlemiş; bazen rahmet-i ilahiyeye iltica duygusuyla, bazen de Cehennem önüne kollarını gerip "Burası çıkmaz sokak" diyerek ümmetine el uzatan Rasul-ü Ekrem'in şefaatine mazhar olma recasıyla soluklansalar bile, çok defa ötelere endişe ve korkularıyla ürpermiş ve o meclise rahat rahat yürüyerek girseler de oradan ayrılırken ayaklarının titrediğini hissetmişlerdir.

Evet, bazı sofiler, râbita-i mevte yürüdükleri yolun önemli bir rüknü kabul etmiş; tûl-i emelin menşei olan tevehhüm-ü ebediyeti (hiç ölmeyecekmiş gibi yaşama ve dünya hayatının sürüp gideceğine inanma kuruntusunu) o rabita ile izale etmeye çalışmışlardır. Üstad'ın ifadesiyle, onlar farazî ve hayalî bir surette kendilerini ölmüş tasavvur ve tahayyül etmiş; yıkanıyor ve kabre konuyor olduklarını farz etmiş; düşüne düşüne, nefis-i emmârenin o tahayyül ve tasavvurdan müteessir olacağına ve uzun emellerinden bir derece vazgeçeceğine inanmış ve râbita-ı mevte bu şekliyle uygulamışlardır. Bu türlü bir uygulamada, âkıbeti düşünmek suretiyle hayalen gelecek zamanı hâle taşımak ve istikbalde vuku bulacak hadiselerin o anda cereyan ettiğini farz etmek esastır. Ölüm düşüncesinde yoğunlaşmak ve bu sayede nefsi öleceğine ikna etmek, bunu sık sık tekrar ederek onu ölüm fikrine iyice alıştırmak tûl-i emelin önünü almak hedeflenmektedir.

Bediüzzaman'a Göre Rabita-ı Mevt

Bediüzzaman hazretleri de, ihlâsı kazanmanın ve muhafaza etmenin en müessir bir sebebinin, râbita-ı mevt olduğunu belirtmiş; onu "ölümünü düşünüp, dünyanın fânî olduğunu mülâhaza edip, nefsin desiselerinden kurtulmak" şeklinde tarif etmiş; riyâdan nefret ettiren ve ihlâsı kazandıran râbita-ı mevt vesilesiyle Eski Said'in Yeni Said'e inkılap ettiğini söyleyerek başta Haşir Risalesi ve İhtiyarlar Risalesi olmak üzere eserlerinde o râbitayı ve ölümün ehl-i iman

hakkındaki nuranî, hayattar ve güzel hakikatini nazara vermiştir. Ayrıca, "Kırk sene ömrümde, otuz sene tahsilimde yalnız dört kelimeyle dört kelâm öğrendim" diyerek başladığı Katre risalesinde şerh ettiği kelimelerden biri de "El-mevtû Hakkun - Ölüm haktır" gerçeği olmuştur.

Râbita-ı mevti kendine yoldaş ettiğini söyleyen Bediüzzaman hazretleri, onu kısmen de olsa bir kısım sofilerden farklı anlamış ve farklı uygulamıştır. Ona göre, bu râbita, farazî ve hayalî bir surette, âkıbeti düşünerek geleceği şimdiki zamana taşıma şeklinde yapılmamalı; belki ölüm hakikati iyi kavranarak içinde bulunulan andan fikren gelecek zamana yürümek suretinde olmalıdır. Çünkü, Sofilerin uygulamasında, "Gelecekte vukuu muhakkak olan hadiseler olmuş gibi bakılır" esprisi vardır. Dolayısıyla, onlar bir gün mutlaka öleceklerini düşünüp ilerideki o ölümü olmadan önce olmuş gibi tahayyül ederek zaman-ı hâzıra taşımaktadırlar. Ne var ki, insan bir gün öleceğine inansa bile, nefis o ölüm gününü kendisine çok uzak görebilir. İnsan, hayalen geleceği hâzır zamana taşıyıp kendi ölümünü düşünse de, nefis daha ilk fırsatta "Kim bilir daha kaç sene yaşayacağım" diyerek gaflete düşebilir. Hastalar risalesinde de dendiği gibi, gençlik ve sıhhat gaflet verir, dünyayı hoş gösterir ve âhireti unutturur. Bundan dolayı, hayalî ve farazî bir suretteki râbita-ı mevt, geçici olarak nazarları ahirete çevirse de ötelere mülâhazasını sürekli canlı tutamaz; çünkü, gençlik, sıhhat, imkanların genişliği ve içtimaî hayata karışma gibi sebeplerle o hayal çabucak delinir ve kalıcı bir tesir icra edemez.

Evet, Bediüzzaman hazretlerinin râbita-ı mevt anlayışında, "hakikat noktasında zaman-ı hâzırdan istikbale fikren gitmek" esastır. Hazreti Üstad, çok samimi bir kalbin en içli sesi ve hasbî bir gönlün muhasebe terennümü olan 12. Nota'da da, bu anlayışına dair ipuçları verir. Aslında, ölüm, dilini susturduğunda, diline bedel kitabıyla niyaz etmeyi dileyerek ve kabulünü rahmet-i İlâhiyeden reca ederek bir yakarış şeklinde yazdığı o bölümde, kalbinin tazarru ve münâcâtını dile getirdiği aynı anda râbita-ı mevt adına bir üslup da gösterir. Başkalarının "Bir gün ben de öleceğim, tabuta konacağım, dostlara veda edeceğim" diyerek hayal ettikleri ve düşünme düşünme o an vaki olmuş gibi duymaya çalıştıkları ölümü fikren geleceğe giderek tadar ve bunu "Kefenimi giydim, tabutuma bindim, dostlarımla veda eyledim. Kabrime teveccüh edip giderken, Senin dergâh-ı rahmetinde, cenazemin lisan-ı haliyle, ruhumun lisan-ı kâliyle bağırarak derim: El-aman, el-aman! Ya Hannân! Yâ Mennân! Beni günahlarımın hacâletinden kurtar!" sözleriyle ifade eder. Çünkü o, "Küllü âtin karîb - Her gelecek yakındır" sırrıyla ölümün geleceğini kendi varlığı kadar gerçek ve yakın olarak görmekte, içinde bulunduğu zamandan sıyrılıp fikren istikbalde yaşayarak kendi ölümünü müşahede etmektedir. O, ölümü hayal ve farz etmeye ihtiyaç duymayacak kadar kat'i ve yakın bilmekte ve bunu "Kat'î bir yakîn ile anladım ki, bağlandığım ve meftun olduğum şu dâr-ı dünya hâliktir (yok olmaya mahkumdur) gider ve fânidir ölür. Ve bilmüşahede, içindeki mevcudat dahi, birbiri arkasından kafile kafile göçüp gider, kaybolur." şeklinde seslendirerek râbita-ı mevti bir yakîn (sağlam, sarsılmayan, şüphe ve tereddüt bulunmayan îtikâd) meselesi olarak yorumlar. Bu zaviyeden, İhlas Risalesi'nde, râbita-ı mevttten hemen sonra iman-ı tahkikîyi ve marifet-i Sâniî'yi nazara vermesi çok manidardır.

Üstad'a göre, râbita-ı mevttte hayale ve farz etmeye ihtiyaç yoktur; çünkü, haddizatında insan hakikat noktasında her an ölümü tatmakta ve ölümlere şahit olmaktadır. O, her çeşit mahlûkatta bir nevi kıyametin ve bir çeşit haşrin tekrarla vukua gelmekte olduğunu ve bunun büyük kıyametin vukuuna ve geleceğine işaret ettiğini söyler ve şöyle bir misal verir: Bir haftalık zamanı gösteren bir saate bakarsanız; o saatte saniyeleri, dakikaları, saatleri, günleri sayan ibreleri ve milleri görürsünüz. Dikkat ederseniz, saniyeleri sayan ibre, dakikaları sayan ibrenin hareketini ihbar etmektedir. Dakikaları sayan ibre, saatleri sayan ibrenin hareketini bildirmektedir. Saatleri sayan ibre de, günleri gösteren ibrenin hareketini husule getirmekte ve göstermektedir. İşte, birincinin hareketinin tamam olması, ikincisinin de hareketinin tamam olacağına ve ikincinin tamam-ı hareket etmesi, üçüncünün de itmam-ı hareket edeceğine işarettir. Şayet, bu saati insan ömrüne tatbik edersek; ayları, seneleri ve eceli gösteren ibreler olduğunu da düşünürüz. Biz herbirimiz bir manada kendi ömür ibremizin üzerinde oturmaktayız. Öyleyse, her saniye, her dakika, her saat, her gün, her hafta, her ay ve her yıl bitiminde o zaman dilimlerine ait ibreler "tık" dediğinde bizim ömür ibremizin de "tık" demesi muhtemeldir. O an için ecelimizin "tık" sesini duymasak da alttaki ibrelerin hareketi her an biraz daha sona yaklaştığımızı göstermekte ve hakikat noktasında ölüm her saniye hükmünü icra etmektedir. Her "tık" sesi birinin ömür ibresinin sona ulaştığını haber verdiği gibi, aynı zamanda sıranın bize geldiğini de ihbar etmektedir. Söz gelmişken, Gönenli Mehmet Efendi'nin biraz da esprili şu mısralarını hatırlatmakta fayda var:

Saatin zinciri bitince eylemez tık tık;
Vakt-i merhûnu gelince ruha derler çık çık!
Hakk'a kulluk eyle zira,
Ahirette dinlemezler hınk mınk...

Ölüm Ansızın Gelir

Bediüzzaman hazretleri bu mülâhazayı 23. Söz'de farklı bir üslupla seslendirir. Kendi ifadesiyle, bir vâkıa-i hayaliyede –siz hüsn-ü zannınızla o seyahati bir keşif olarak da değerlendirebilirsiniz– trenle bir tünelin içinde gitmektedir. Tünel ne zaman bitecek diye başını çıkarıp ileriye bakınca, tünel kapısı yerine pek çok delik görür. O uzun trenden, insanların birer birer o deliklere atıldıklarına şahit olur. Kendisi için ayrılan ve iki tarafında iki mezar taşı dikilmiş bulunan bir deliğe daha rastlar. Dikkat ve merakla bakınca, o mezar taşında, büyük harflerle "Said" ismi yazılmış olduğunu fark eder. Bu seyahatini tabir eden Üstad hazretleri, o yolculuğun, âlem-i ervâhtan, rahm-ı mâderden, gençlikten, ihtiyarlıktan, kabirden, berzahtan, haşirden, köprüden geçen ve ebedü'l-âbâd tarafına uzanan bir yolculuk olduğunu; o trenin zamanı, her bir vagonun bir yılı ve o tünelin ise dünya hayatını temsil ettiğini söyler.

Demek ki, biz de hayat treninde yol alıyoruz. Tren istasyona varmadan bizim de bir çukura atılma ihtimalimiz var. Bizim için de bir durak belirlenmiş ve biz hızla o durağa doğru ilerliyoruz. Bize ne zaman "Sıra sende" deneceğini de bilmiyoruz. Buna rağmen çoğumuz ölümün bir gün gelip çatacağından habersiz yaşıyoruz. Münebbihat'ın başındaki nasihat de bu hakikati ifade etmektedir:

Ya men bidünyâhu'ş-tegal/Kad garrahu tûlu'l-emel
Evelem yezel fî gafletin/Hattâ denâ minhu'l-ecel
El-mevtu ye'ti bağteten/Ve'l-kabru sundûku'l-amel.
İs bir alâ ehvâlihâ/Lâ mevte illâ bi'l-ecel.

"Ey dünya meşgaleleriyle oyalanan zavallı! Upuzun bir ömür ümidiyle hep aldandın. Yetmez mi artık bunca gaflet ve umursamazlığın. Bak, yaklaştı ötelere yolculuk zamanın; unutma ölüm çıkıp gelir bir gün ansızın. Seni bekliyor kabir, o ki amel sandığın. Öyleyse, kov dünya endişelerini ve sabra sığın; ecelin dolup da yolculuk anın gelene dek hâlâ var bir fırsatın." Evet, "El-mevtu ye'ti bağteten–Ölüm ansızın çıkıp gelir." Ve herkes o yolculuğa ne hazırlamışsa kabirini onunla donatır. Bazıları çeyiz sandığı elinde şeb-i arusa gidiyor gibi ona doğru yol alır. Kimisi de elleri boş bir müflis gibi kabre varır ve onu hatalarının, kötülüklerinin ve günahlarının sandığı olarak bulur.

Evet, Hazreti Üstad'ın râbîta-i mevt anlayışına göre; insan hayâle ve farazî düşüncelere hiç lüzum kalmadan, bu kısa ömür ağacının başındaki tek meyvesi olan kendi cenazesine bakabilir. O nazarla kendi şahsının mevtini gördüğü gibi, bir parça öbür tarafa gitse asrının ölümünü de görür; daha bir parça öbür tarafa gitse dünyanın ölümünü de müşahede eder. "Her nefis ölümü tadıcıdır." (Âl-i İmrân, 3/185) mealindeki ayet münasebetiyle bu hakikate değinen Hazreti Bediüzzaman, "Nev-i insanî bir nefistir, dirilmek üzere ölecek. Küre-i Arz dahi bir nefistir, bâki bir surete girmek için o da ölecek. Dünya (hayatı) dahi bir nefistir, âhîret suretine girmek için o da ölecek!" der.

Kabir Ziyareti ve Katı Kalpler

Diğer taraftan, kabristanı ziyaret etmek ve oraya bir ibret mahalli olarak bakmak râbîta-i mevt düşüncesi açısından bizim için faydalı olabilir. Ne var ki, günümüzde hayat tutkusu ve günlük meşgaleler insanları öylesine kuşatmıştır ki, mezarlardan ibret alan kimselere rastlamak pek zordur. Şahsen, kabristana çok gittim, sayısını bilemeyeceğim kadar cenaze teşyiine iştirak ettim; fakat, maalesef, kabirde sergüzeşt-i hayatını düşünerek, yarınki hesaplarıyla hayatının seyri arasında bir irtibat kurarak, bugünden yarına bakarak, orada bayılasıya ağlayan bir insan gördüğümü hatırlamıyorum. Hazreti Osman, mezarlığa uğradığı zaman nefes alamayacak hale gelinceye kadar hıçkırma hıçkırma ağlamış. Vefat edenlerin aile fertlerini ve akrabasını ağlarken görmüşümdür; fakat, orada ahiret mülâhazasıyla Hazreti Osman gibi bayılacak kadar ağlayan bir mü'min gördüğümü söyleyemem. Demek ki, üzerimizde kalın bir gaflet perdesi var; o perde o esnada bizim de devrilebileceğimizi ve bir çukur da bizim için kazılabileceğini içimizde

derince duymamıza mani oluyor. Bundan dolayı, hayatın kadr u kıymetinin bilinmesi, bu dünyanın ölümlü olduğunun vicdanda duyulması ve insanların kabre doğru yol aldıklarının daha açık görülmesi açısından hastahanelerin daha tesirli olduğunu düşünüyorum. Kanaatimce, herkes zaman zaman bir hastahaneye gitmeli, hasta ziyaretinde bulunmalı, imkanı varsa onlara yardım etmeli; bu arada elinde idrar torbasiyla dolaşanların ya da arada bir dolaşma imkanı da bulamayarak hep bir makinaya bağlı kalan insanların haline ibret nazarıyla bakmalı; inleyen insanları dinlemeli, onların inlemelerinde ve ahiret endişelerinde ölümü duymaya çalışmalı.. ve bu sayede kendi içinde de o râbita-ı mevt mülâhazasını geliştirmeli.

Bu arada, sorunuzda yer alan, dünyanın cazibedar güzellikleri karşısında aldanmama meselesini sadece râbita-ı mevte bağlamamalı. Evet, râbita-ı mevt mevzuu Rekâik'te birinci fasıldır; fakat, onun ötesi de vardır. Ölümle beraber hatırlanan ve onunla beraber inanılması gerekli olan esaslar mevcuttur. Bediüzzaman hazretlerinin ifadesiyle, ehl-i iman için ölüm, rahmet kapısıdır, vazife-i hayat külfetinden bir terhistir; öteki âleme gitmiş yüzde doksan dokuz ahbap ve akrabaya kavuşmak için bir vesile ve ebedî saadete girmeye bir vasıta. O, ehl-i dalâlet için ise zulûmat-ı ebediye kuyusudur. Bundan dolayı, ölüm ve ötesi bütün enginliğiyle anlatılmalı, ölümden sonra başlayan hayatın ebedi saadete dönüşmesi için -fırsat varken- her mesele getirilip ölüme dayandırılmalı ve insanlar ona hazırlıklı hale getirilmeli; hatta ahiret semereleri nazara verilerek herkesin gönlünde ötelere karşı bir iştiyak ve vuslat arzusu hasıl edilmeli. Sohbetler hep bu türlü mülâhazalar etrafında cereyan etmeli ve herkes "Ölümlüyüz; biz de öleceğiz; bu akşam son akşamımız, bu gece son gecemiz olabilir" mülâhazalarıyla nefes alıp vermeli.

Günah Deryasına Batmamak İçin

Fakat, unutulmamalıdır ki, sadece ölümü nazara vererek "Arkadaşlar dünyaya meyletmeyelim, dünyanın câzibedar güzellikleri bizi aldatmasın; başımız dönmessin." demek insanları dünyevîliklerden uzaklaştırmaya yetmez. Bir münasebetle arz ettiğim gibi, Kur'an-ı Kerim insanın letâifinden hiçbirini ihmal etmeden hepsine birden seslenir. Çünkü Kur'an, insanı küllî bir nazarla ele alır; kuşatıcı bakışıyla onun bütün duygularına birden hitap eder. Akli doyururken kalbe de muhtaç olduğu gıdayı verir. Onu bedeniyle değerlendirirken, ruhunu da gözardı etmez. Aynen öyle de, insan bütün iman erkânını birden benimserse, iman esaslarının hepsini hazmederse, ancak o zaman dünyevî hiçbir güzellik onun bakışını bulandıramaz.

Yine Hazreti Üstad'ın sık sık vurguladığı üzere, ulûhiyet, risalet ve ahiret gibi iman esasları arasında hakikatte telâzum vardır. Yani, bunlardan birisinin vücut ve sübutu, ötekisinin de vücut ve sübutunu gerektirir. Birisine iman, ötekisine de imanı icab ettirir. Dolayısıyla, sadece ölüm üzerinde durur ama uluhiyet mülâhazasını nazara vermezseniz; esmâ-yı ilâhiye ile müsemmâ ve sıfât-ı Sübhâniye ile mevsuf Zât-ı Ecell-i Âlâ'yı kendine has mahiyet-ü nefsi'l-emriyesiyle bilme, bildirme ve marifete erme gayretinde olmazsanız, ölümü de sağlam bir temele bina edemezsiniz. Nihayet ölüm de, aklî, hissî ve vahye bağlı yanlarıyla O'nun esmâ-yı ilâhiyesine ve sıfât-ı sübhâniyesine dayanmaktadır. Kaldı ki, O'nu bilmede bizim ışık kaynaklarımız sayılan bütün isimler ve sıfatlar Zat-ı uluhiyeti tam olarak kavramaya yeterli değildir. İnsan, esmâ-yı hüsnânın gölgesinde ancak yine O'nun dileyip murad ettiği kadar Zât-ı Sübhânî hakkında bilgi ve mârifet sahibi olabilir.

Bundan dolayı, râbita-ı mevte beraber, çok sağlam bir uluhiyet mülâhazası üzerinde de durulmalı, muhavere mevzuları sürekli sohbet-i Cânan etrafında örgülenmelidir. Allah'ın insanın kalbine bakmadığı bir an yoktur. Cenab-ı Allah bütün insanların kalblerine her an nazar etmektedir. O bütün varlığı her şeyiyle muhittir. Hiçbir mahluk, O'nun sıfatlarının ihatası dışında kalmaz. O her şeyden haberdar olduğu gibi, bizi ve amellerimizi de görmektedir. İşte, gönülleri bu mülâhazalarla doldurmazsanız, ölüme, haşre, mahşere, hesaba, mizana, Cennete ve Cehenneme iman meselesini de sağlam bir zemine oturtamazsınız. Aynı hususu, peygamberlere, kitaplara ve meleklerle iman gibi imanın diğer rükünleri için de düşünebilirsiniz. Yani, rabîta-ı mevte ve öldükten sonra dirilmeye imanın getireceği faydaları temin edebilmek için erkân-ı imaniyenin bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Ölüm ve ölüm ötesini hatırdan çıkarmama böyle küllî ve tahkikî bir imana bağlıdır. Zaten, Bediüzzaman hazretleri de, hakiki ihlasa ulaşmak ve onu muhafaza etmek için râbita-ı mevte beraber iman-ı tahkikînin hasıl ettiği kalb huzuru ve marifet-i Sâni'den kaynaklanan nurlar sayesinde Cenab-ı Hak'la münasebet içinde bulunmak gerektiği üzerinde durur.

İşte, ancak diğer iman esaslarıyla takviye edilmiş bir râbita-ı mevt ve ahiret düşüncesi sayesinde dünyevî arzuların önünü kesmek mümkün olabilir. Meseleyi bu bütünlüğüyle ele almayanlar, içine girdikleri bataklıkta boğulabilirler. Geleceğin dünyası onların başını döndürebilir. Dolayısıyla, dünyevî güzellikler ve maddî imkanlar karşısında başımızın dönmemesi ve bakışlarımızın bulanmaması için Cenâb-ı Hakk'a çok güçlü bir intisabla bağlanmalıyız.

O'nunla münasebetimiz çok kavî olmalı, her şeyde O'nu görmeli, O'nu duymalı, hep O'nunla oturup kalkmalı ve hiçbir an O'nsuz olmadığımızı düşünmeliyiz. Farkına varmadığımız bir şekilde sürekli deşarjlar yaşadığımızı hatırdan çıkarmamalı; çarşı-pazarda, vazife yaptığımız okulda, cadde ve sokakta, hatta kendi evimizde metafizik gerilim açısından kırılmalara maruz kaldığımızı göz önünde bulundurmalı; muamelelerimizde haram-helal mevzuuna gereken hassasiyeti gösteremediğimizden ve bazen de yediğimiz, içtiğimiz, konuştuğumuz şeylere dikkat etmediğimizden dolayı kalbimizi, midemizi, ağzımızı ve gözümüzü kirlettiğimiz endişesiyle iki büklüm olmalı ve bütün bu menfilikleri izale etmek için hemen her fırsatta bir hayırhahın sözlerine kulak vermeli ya da bulunduğumuz yerleri hayırhahlar meclisi haline çevirmeli ve bizi marifet şualarıyla aydınlatacak konular etrafında sohbet etmeliyiz. Dünyaya ait bazı işleri müzakere ederken bile, öncelikle ilim ve irfanımızı artıracak, içimizde ihsan şuurunu canlı tutacak meseleler hakkında konuşmalı; diğerlerini birer istidrâdî mevzu haline getirmeli ve esrâr-ı uluhiyet paketine sarılı dolaylı konular olarak değerlendirmeliyiz. Bu şekilde davranıp sürekli Cenâb-ı Hakk'a teveccüh ederek manevî yanımızı güçlendirirsek, bazı evliyânın denizde batmadan yürüdükleri gibi, Allah'ın izni ve inayetiyle, biz de zamanımızın günah deryalarına batmadan ahirete yürüeyebiliriz.

Ölüm ve Kabir Hayatı

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

أَكْثَرُوْا ذِكْرَ هَاذِمِ اللَّذَاتِ يَغْنِي الْمَوْتَ

Hazreti Ebû Hureyre (radiyallahü anh), Kainatın Medar-ı İftiharî Efendimiz (aleyhissalâtü vesselâm)'ın şöyle buyurduğunu rivayet etmektedir:

“Lezzetleri acılaştırıp onları mahveden ölümü çokça anın.”

(Tirmizî, Sünen; İbn-i Mâce, Sünen; Nesâî, Sünen)

Ölüm ve Kabir Hayatı

İslam akidesine göre ölüm bir yokluk değil, aksine bu dünyanın maddi ve dar kayıtlarından kurtulup daha geniş bir âleme yolculuğun ilk basamağıdır. Bu dünyadan ahiret yurduna geçiş, evimizdeki bir odadan diğerine geçişe benzetilmiştir.

Ölüm, her canlının er ya da geç bir gün mutlaka yüz yüze geleceği kaçınılmaz bir gerçek ve ilahî kanundur. Ölümle başlayan kabir hayatı ise, ahiret âleminin ilk menzildir. Kabir hayatına berzah âlemi de denmiştir.

Konuyla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de pek çok ayet-i kerime mevcuttur. Bunlardan bazıları şunlardır:

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّقُونَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

فَمَنْ رُحِخَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ قَارَ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْعُرُورِ

“Her canlı ölümü tadıcıdır. Siz ey insanlar, çalışmalarınızın ücretini kıyamet günü tam bir şekilde alacaksınız. O vakit, kim ateşten uzaklaştırılıp cennete yerleştirilirse, işte o muradına ermiştir. Yoksa bu dünya hayatı, aldatıcı ve geçici bir zevkten başka bir şey değildir.” (Âl-i İmrân, 3/185)

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَنَبَلُّوْكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فَنُنَّا وَإِنَّا نُرْجِعُونَ

“Her canlı ölümü tadıcıdır. Biz, sizi hem şerle hem de hayırla imtihan edip sınıyoruz. Sonunda da Bizim huzurumuza getirileceksiniz.” (Enbiyâ, 21/35)

Dünya ve ahiretin mahiyetlerini bildiren bir ayet-i kerimede de Allah (celle celâluhû) şöyle ferman etmiştir:

وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهُوٌّ وَلَعِبٌ

وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ

Bu dünya hayatı geçici bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. Ebedî ahiret yurdu ise işte o, gerçek hayatın ta kendisidir. Keşke bunu bilselerdi! (Ankebût Sûresi, 29/64)

Allah dostları için ölüm sevgililer diyarına yolculuktur. Ahiret onların burunlarında tütse de ilahî izin gelinceye dek bu dünyada sabır ve rıza ile içi içe yaşarlar, insanları hak ve hakikate davet ederler. Ehlullah, ölüme her an hazırlıklı olunmasını şiddetle tavsiye etmiş ve bunu kendi hayatlarında pratik olarak yaşamışlardır.

Râbita-i mevt yani ölümü sık sık derinlemesine hatırlama ve buna göre kendimizi muhasebe etme bize hem imanımızda yakîni hem de amellerimizde ihlası kazandırması yönüyle çok mühimdir. İmanda yakîn ve amelde ihlas ise riyâ, süm'â, tûl-i emel, şöhret tutkusu, dünyaya rağbet ve nefsin sonu gelmez istekleri gibi kötü arzuları kırmanın en emin çaresidir.

Allah Rasülü (sallallahü aleyhi vesellem) bir gün Abdullah bin Ömer (radiyallahü anh) hazretlerini tutarak ona şunu söylemiştir:

كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ أَوْ عَابِرُ سَبِيلٍ وَعَدَّ نَفْسَكَ فِي أَهْلِ الْقُبُورِ

"Dünyada bir garip yahut geçip gitmekte olan bir yolcu gibi ol. Asıl ve ebedî vatanın ahirete gideceğine öylesine inan ki, ölmeye önce ölmüş ol ve kendini şimdiden kabir ehlinden say!" (Tirmizi, Zühd, 25; İbn Mace, Zühd, 3; Müsned, 2/24, 41, 131)

Berzah âlemi; ölümden sonra ruhların kıyamete kadar kalacakları yer, kabir hayatı, dünya ve ahiret arasındaki bekleme salonu" olarak kabul edilmiştir. Âlem-i berzah, dünya ile âhiret arasında bir köprüdür.

Efendimiz (aleyhissalâtü vesselâm) bir gün kabristana uğradığında mübarek simasında elem izleri belirmiş, bunun sebebi sorulduğunda kabirdeki iki kişinin azap görüyor olduklarını; onların azabının büyük bir şeyden değil, birinin bevl ihtiyacını giderirken temizliğine dikkat etmemesinden, diğersinin de nemîmede (koğuculukta, söz taşımada) bulunmasından dolayı kabir azabı çektiklerini haber vermiştir. Daha sonra yaş bir odun parçası alıp, ikiye ayırmış ve her kabrin başına birer tane dikmiştir. Niye öyle yaptığının sorulması üzerine de "O ağaç parçaları kuruyana kadar kabirdeki o iki kişinin azaplarının hafifletileceğini ümit ettiğini" ifade buyurmuşlardır. Allah Rasülü (aleyhissalâtü vesselâm) bir seferinde de "Kabir, Sa'd b. Muaz'ı da kavrayıp sıkarsa.." diyerek hem kabir azabına hem de meselenin ciddiyetine dikkat çekmiştir.

Efendimiz (aleyhissalâtü vesselam) diğer bir mübarek sözlerinde de;

كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ، أَلَا فَرُّوْهَا

فَإِنَّهَا تُرِقُّ الْقَلْبَ وَتُدْمِعُ الْعَيْنَ وَتُذَكِّرُ الْآخِرَةَ

"Size kabir ziyaretini yasaklamıştım fakat artık ziyarette bulunabilirsiniz. Çünkü bu, kalbi yumuşatır, gözü yaşartır, ölümü ve ahireti hatırlatır." (Hâkim, Müstedrek; Beyhakî, es-Sünenül-Kübrâ, -az farkla- Ahmed b. Hanbel, Müsned) Diğer benzer bir rivayette de zor anlarında ölümü ve ahireti çokça hatırlayanların bu sıkıntılardan kurtulacağı; rahat ve geniş anlarında ölüm ve ahireti unutanların da sıkıntılara uğrayacağı bildirilmiştir. (İbn-i Hibbân, Sahih; Beyhakî, Şuabül-İman)

Ölümlle başlayan kabir hayatı -daha geniş manasıyla berzah âlemi- iman ve amellere yönelik ilk ve temel sorgulamanın olacağı yerdir. Bunun neticesinde kişi makamına uygun bir şekilde muamele görüp haşır ve hesap gününe dek bekletilecektir.

Berzah hayatında mü'minler namazlarını, zekatlarını, oruçlarını, haclarını, Kur'ân'larını, Allah (celle celâluhû) yolundaki hizmetlerini ve diğer bütün salih amellerini gönüllerine inşirah ve sürur verici birer enîs, birer dost olarak bulacaklardır. Onlara cennete ait pencereler açılıp güzel manzaralar arz edilir ve cennetteki yerlerini seyredip dururlar. Dünyada çirkin yaşayanlara gelince, onlara gösterilecek manzaralar da çirkin olur ve onlara da cehennemdeki yerleri gösterilir. Mü'minler, kıyâmetin bir an önce kopmasını arzularken inkarcılar ise onun hiç kopmamasını isteyeceklerdir.

Bütün bunlar, Allah Rasülü (aleyhi ekmelüttehâyâ) Efendimiz'in haber verdiği şu uyarıcı hadis-i şerifleri bizlere bir kez daha hatırlatmaktadır:

الْكَيْسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ

وَالْعَاجِزُ مَنْ أَتْبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا وَتَمَتَّى عَلَى اللَّهِ

"Akıllı kimse, sürekli kendi nefsinı sorgulayan ve durmadan ölüm ötesi hayat için çabalayandır. Nefsinı hevâsının peşinde koşturan ve buna rağmen Allah Teâlâ'dan beklentileri olan kimseye gelince o zavallının tekididir." (Tirmizi, Kıyame, 25; İbn Mace, Zühd, 21; Müsned, 4/124)

سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ أَيُّ الْمُؤْمِنِينَ أَفْضَلُ؟ قَالَ: أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا

قِيلَ: فَأَيُّ الْمُؤْمِنِينَ أَكْيَسُ؟ قَالَ: أَكْثَرُهُمْ لِلْمَوْتِ ذِكْرًا، وَأَحْسَنُهُمْ لَهُ اسْتِعْدَادًا قَبْلَ تَرْوِيلِهِ بِهِمْ

Rasûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)'a soruldu: "Mü'minlerden hangisi en faziletlidir?" O (aleyhi ekmelüttehâyâ): "Ahlakça en güzelleridir!" cevabını verdi. Tekrar soruldu: "Peki, mü'minlerden hangisi en akıllıdır? "Ölümü en çok zikreden ve ölüm gelmezden önce onun için en iyi hazırlığı yapanlardır." (İbnu Mace, Zühd, 31) buyurdu.

Allah dostu kâmil zâtlara göre dünya rahat ve rehavetine kapılmamak için bu ayet ve hadisleri çokça hatırlamalı ve bu doğrultuda bir birimizi usûlünce ikaz etmeliyiz. Çünkü rahat ve rehavet insandaki ulvî hisleri öldürmekte ve bunun sonucunda insan, sanki her şey güllük-gülistanlık ve Ümmet-i Muhammed'in hiç derdi yok gibi davranmaya başlamaktadır. Halbuki Efendimiz (sallallâhü aleyhi vesellem) bir yerden geçerken, gülen bir sahabe efendimizi gördüğünde ona ayağıyla dokunarak ikaz etmiş, "Cennetten müjde mi aldın?" demiştir.

Son olarak, Esved b. Yezid en-Nehâî hazretlerinin sık sık ölüm ve ahireti anarak kendisini muhasebe etmesini, imanla kabre girip giremeyeceği endişesiyle tir tir titremesini ve nihayetinde peygamberlerden sonraki en yüce makamlara ulaşan kimselerden olmasını hatırlayarak, Rabbimizin bizlere de bu yüce ufku ve güzel akıbeti nasip etmesini niyaz edelim.

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ

وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ

وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ